

král přimět koncil k prodloužení ultimáta vůči papeži. V autorově pojetí poskytoval ceremoniál vjezdu i při dodržení obecných a místních zvyklostí, které dávaly všem zúčastněným pocit jistoty ohledně jeho průběhu, určitou možnost pro aktuální sdělení politických záměrů. Zikmund dokázal využít tradiční formy pro symbolickou komunikaci ve svůj prospěch, aniž by tím uškodil cti nebo pověsti koncilu či města. Moment překvapení (rychlý příjezd císaře) a žádost o nové boty (!) přiměly na jedné straně koncilní otce k souhlasu s královým návrhem, ale současně poskytl potřebný čas pro přípravu slavnostního přijetí císařského majestátu.

Symbolickou komunikaci si přímo do názvu svého příspěvku vytkl Joachim Schneider, přičemž svou analýzu omezil na několik epizod z kroniky Eberharda Windeckeho. Rituální jednání a gesta krále plní v tomto díle funkci exemplu a stávají se základním kamenem vyprávěčské a argumentační strategie, která formuje individuální vzpomínku na panovníka. Schneiderovy úvahy vhodně doplňuje Martin Roland rozbořením dvou iluminovaných rukopisů téže kroniky. Poukazuje na interpretační možnosti i omezení dotýčných iluminací, které sice zprostředkovávají spolehlivé údaje o reáliích 15. století, nicméně konkrétní průběh zobrazovaných dějů už nikoli; v rukopisné dílně se pracovalo se šablonami a vzniklé iluminace by tak byly bez doprovodných textů nebo erbovních znamení snadno zaměnitelné.

Poněkud jinak směřují úvahy Geralda Schwedlera, jenž se koncentruje na osobní kontakty Zikmunda s vládci východní a jihovýchodní Evropy. Zikmund mohl využít zkušenosti z procedurálních postupů na koncilech 15. století, i když nelze počítat s jednoduchou aplikací jednotlivých prvků v laickém prostředí. Přesvědčení o vlastních schopnostech uspokojivě vysvětluje jeho dlouhou cestu po západoevropských dvorech v letech 1415–1416, i když v době, kdy tam už převládali téměř profesionální diplomaté a vyslanci, to mohlo působit poněkud anachronicky.

V recenzovaném sborníku se setkáváme s různými metodologickými přístupy z oblasti komunikace, prosopografie, diplomatiky či naratologie. Jejich základem je ovšem vždy interpretace diplomatických, vyprávěčských či obrazových pramenů. Z hlediska tematického záběru byly některé segmenty Zikmundovy politiky částečně pomínuty, zejména vůči severní a východní Evropě, což ovšem význam publikace pro zikmundovské bádání nijak nesnižuje.

PŘEMYSL BAR

Václava KOFRÁNKOVÁ, *Zlatý král a chudý hrabě. Přemysl Otakar II. a Rudolf Habsburský v historické tradici*, Lika klub, Praha 2012

158 s., ISBN 978-80-86069-77-7

Jakkoli se může na první pohled zdát, že téma, jež si zvolila Václava Kofránková pro svoji knihu, nemá čím překvapit a že příběh druhého života českého krále Přemysla Otakara II. a jeho protivníka, římskoněmeckého krále Rudolfa I. Habsburského, byl již v odborné literatuře náležitě využit, není to zdaleka pravda. Autorka se ve svém textu nenechala strhnout potenciálním nebezpečím, které ohrožuje práce s tématem historické tradice, a nepředkládá tudíž čtenáři povrchní vanutí nad dějinami doplněné o citace z historiografických děl. Její kniha je obsáhlou analýzou druhého života řečených panovníků, která zkoumá a zdůrazňuje vzájemnou provázanost nejen historiografické, ale i umělecké reflexe jejich osudů s konkrétní politickou a společenskou situací doby, v níž vznikaly.

Vylučnost autorčina přístupu v rámci české historiografie spočívá především v tom, že svoje téma pojednává komplexně, tj. vždy souběžně jak pro „české“, tak pro „německé“ prostředí. S tím souvisí i další silná stránka textu – se stejnou intenzitou sleduje dobové reflexe osudů obou svých hrdinů. Jinými slovy, hlavním hrdinou V. Kofránkové není pouze Přemysl, ale stejnou měrou i Rudolf, přičemž ústřední zápletkou, jejíž tradování v průběhu staletí autorka sleduje, je bitva na Moravském poli. Domnívám se, že se jí přitom daří představit oba krále jako kontroverzní osobnosti, jimiž oba nepochybně byli již za svého života.

Klíčové pasáže knihy tvoří analýza vnímání konfliktu mezi jmenovanými panovníky v dlouhém 19. století. Autorka zde reflektuje na straně jedné složitý přístup českých obrozeneckých historiků a umělců ke králi Otakarovi, jenž byl pro ně přes svoji rytířskou velikost jednak jedním z původců příchodu německého žilvu na české území, jednak utlačovatelem české šlechty. Na straně druhé pak Kofránková upozorňuje na paradoxní vnímání Přemyslova odkazu v politice vídeňské vlády, která cenzurovala historická i umělecká díla předkládající jednostranný odsudek českého krále, aby tak bez valného úspěchu zmírňovala nacionalisticky odstředivé tendence oslabující podunajskou monarchii.

V tomto ohledu autorka překračuje hranice historiografické reflexe (důraz klade na rozbor pojetí Františka Palackého) a seznamuje čtenáře

se zpracováním osudů obou středověkých králů v krásné literatuře a především ve společensky ještě vlivnější tvorbě dramatické. Opomenuty nezůstávají ani texty učebnic dějepisu, jakož i reflexe významných momentů v životě obou králů ve výtvarném umění 19. století. To bylo vnitřně spjata s léty vytvářenými klišé a fungovalo tak jako další z aspektů utvářejících mantinely kolektivně sdílené tradice.

Jakkoli by se argumentace v jednotlivých liniích výkladu dala jistě dále prohlubovat (zajímavé by bylo i rozšíření o analýzu situace v historiografii a umělecké produkci druhé poloviny 20. století), domnívám se, že Václava Kofránková předložila knihu, která nutí čtenáře přemýšlet nejen o středověké etapě vývoje českých zemí, ale především o roli historického argumentu v dějinách a současnosti.

ROBERT ANTONÍN

EDICE A POMOCNÉ VĚDY HISTORICKÉ

Katalog listin a listů k VII. dílu českého diplomatáře. I. Zpracování diplomatického materiálu pro období květen 1283–květen 1297, ed. Dalibor HAVEL, Výzkumné středisko pro dějiny střední Evropy: prameny, země, kultura, Brno 2011

432 s., ISBN 978-80-86488-87-5

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae, Tomi VII fasciculus quintus inde ab a. MCCLXXXIII usque ad a. MCCCVI scribarum manus continens, ed. Dalibor HAVEL, Matice moravská, Brno 2011

106 s., CCXVI tab., ISBN 978-80-86488-85-1

Tradiční vydávání českého diplomatáře se počínaje sedmým dílem výrazně obměňuje. Dosavadní chronologická řada sice zůstane zachována, doplní ji však další paralelní svazky. Zcela samostatně bude pojednána problematika formulářových sbírek, včetně vydání písemností, které v sobě zahrnují, což je dlouhodobým desiderátem české mediévistiky a diplomatiky. Vedle toho budou podrobně v samostatných (veskrze obrazových)

svazcích probírány paleografické a sfragisticke otázky, které mají napomoci verifikaci editorských počinů a rozvoji dalšího bádání. Tuto základní kostru doplňuje katalog listin, v němž je podán stručný přehled písemností (prozatím v prvním dílu pro léta 1283–1297), jež budou v hlavní chronologické ose vydávány. Katalog tak tvoří jakýsi svorník paleografického a sfragistickeho svazku.

Katalog v úvodu podává stručné informace o vývoji zkoumaných písemností v letech vlády Václava II. a Václava III. (tedy nejen k letům 1283–1297, kterých se týká následný soupis písemností). Období přináší několik diplomatických inovací, např. výskyt královských a biskupských (Tobiáše z Bechyně) mandátů. Písemné pořízení proniká ve zvýšené míře i na zemské fórum. Sledovaná epocha se také vyznačuje kultivací v oblasti právní terminologie (vlivem většího množství legisticky vzdělaných notářů). Naopak opačné tendence prokazuje prostředí některých benediktinských klášterů, kde ještě v této době vznikají pamětní zápisy. V rámci panovnické kanceláře je po celé sledované období pozorovatelný charakteristický ductus písma, který je typický i pro prostředí vysehradské, jež v tomto ohledu svým vlivem daleko přesahovalo oblast působení samotné kapituly (šlo o prakticky jedinou notářskou školu na našem území). Z diplomatické produkce panovnické kanceláře lze rozlišit jednak skupinu písemností určených zahraničním příjemcům a vydávaných v souvislosti se zahraniční politikou, jednak skupinu výrazně početnější, která byla adresována příjemcům domácím. Pokud jde o obsahovou stránku panovnických písemností, je patrná návaznost na období vlády Přemysla Otakara II., leč objevují se i určité inovace (kvazi-konfirmace, sliby věrnosti panovníkovi). V úvodu je též pojednána diplomatická činnost pražského a olomouckého biskupa: žádné převratné novinky tu nepozorujeme, písemný proces se již trvale prosazuje do kanonicko-správního řízení, a to i do přípravných fází procesu.

Samotná katalogová část obsahuje vždy pořadové číslo, status listiny (závažnost je vyjádřena buď číslicí I značící kmenový materiál, jenž bude zpřístupněn plnotextově, anebo II pro materiál doplňkový, vydáný jen v regestu), formu dochování, datum a místo vydání, regest (záhlavní či náhradní v závislosti na dvou zmíněných hlediších), dosavadní zpřístupnění a poznámku (vesměs písařské ruce či pečeť). V regestech je tu popsáno na 1005 jednotlivin. Ve srovnání s příslušnou částí RBM jde o výrazné obohacení našich znalostí, neboť se v Katalogu objevuje téměř dvě stě kusů, které do Emlerovy edice